

concert
info
vier keer
Brahms

de Doelen

Budapest Festival Orchestra,
Iván Fischer & Kirill Gerstein

woensdag 20 november 2024
Grote Zaal, 20:15

programma

wo 20 nov 24 | Grote Zaal, 20:15

vier keer Brahms met symfonie nr. 1 & pianoconcert nr. 1

Johannes Brahms (1833-1897)
Hongaarse dans nr. 1

Pianoconcert nr. 1
maestoso
adagio
rondo: allegro non troppo

pauze

Hongaarse dans nr. 11

Symfonie nr. 1 in c-mineur
un poco sostenuto – allegro – meno allegro
andante sostenuto
un poco allegretto e grazioso
adagio – più andante – allegro non troppo, ma con brio

uitvoerenden
Budapest Festival Orchestra
Iván Fischer **dirigent**
Kirill Gerstein **piano**

toelichting

vier keer Brahms

Al ruim 40 jaar spelen Iván Fischer en zijn Budapest Festival Orchestra de concertpodia plat, veelal met het grote romantische repertoire. En wie romantiek zegt, zegt Johannes Brahms. Vanavond brengt het orkest een programma dat volledig in het teken staat van deze gigant van de 19de eeuw, met twee van zijn meeslepende *Hongaarse dansen*, zijn majestueuze *Eerste pianoconcert* en zijn monumentale *Eerste symfonie*.

Hongaarse dansen 1 & 11
Als tiener ontmoet Brahms, die op dat moment nog vooral bekend is als pianist, de Hongaarse violist Ede Reményi. Ze gaan samen op tournee en Reményi introduceert Brahms tot de Hongaarse volksmuziek. Jaren later, als Brahms al een gevestigd componist is, gebruikt hij die muziek voor zijn verzameling Hongaarse dansen voor twee pianisten. Het is een groot succes en Brahms werkt de dansen uit tot orkestwerken. Hoe authentiek Hongaars de dansen echt zijn, is

onderwerp van discussie. Sommige van de dansen, zoals de eerste en vijfde dans, zijn gebaseerd op werk van de Hongaarse componist Béla Kéler, al dacht Brahms zelf dat dit oudere volksliedjes waren. Andere dansen, zoals de elfde dans, komen geheel voort uit de pen van Brahms en doen voornamelijk qua sfeer Hongaars aan. De dansen zijn exemplarisch voor de in de 19de eeuw opkomende herwaardering van volksmuziek en behoren tot de bekendste werken van Brahms.

Johannes Brahms

Iván Fischer © Marco Borggreve

Pianoconcert nr. 1

Het *Eerste pianoconcert* is een van de eerste orkestwerken die Johannes Brahms schrijft: hiervoor componeert hij voornamelijk solopianomuziek, liederen en andere kamermuziek. Hij wil er eerst een symfonie van maken, maar hij acht zich hier nog niet toe in staat (zie de toelichting bij de *Eerste symfonie*). Het concert is een emotionele achtbaan en voor de piano inzet passeren al veel verschillende sferen de revue: van een stormachtige oerknal via een geheimzinnig verstillend gedeelte naar een vorstelijke fanfaremelodie. Ook de pianopartij is hoogromantisch en wispelturig: dan weer weemoedig, dan weer dramatisch, dan weer berustend, dan weer overlopend van passie.

Het tweede deel is volgens Brahms zelf een portret van Clara Schumann, de pianist en componist met wie hij zijn leven lang een innige vriendschapsband onderhield. Zij en haar man Robert Schumann, tevens componist, zien al vroeg het enorme talent waarover Johannes Brahms beschikt. Na het kolkende eerste deel is dit deel juist teder en zelfs op momenten waarin de muziek naar een climax toewerkt, komt Brahms uiteindelijk bij de intimiteit uit. Het derde deel opent met een rusteloze pianopartij, die door het orkest wordt overgenomen. Na enkele minuten wordt de stemming juist gemoedelijk en meeslepend, maar deze rust is van korte duur. Piano en orkest buitelen over elkaar heen op weg naar een groots, triomfantelijk slot.

Symfonie nr. 1

Je moest er even op wachten, maar dan heb je ook wat. De onverbeterlijke perfectionist Johannes Brahms doet er zo'n vijftien tot twintig jaar over om zijn *Eerste symfonie* te voltooiën. Het helpt ook niet mee dat het publiek in hem de opvolger van Beethoven ziet. In zijn eigen woorden: "Je hebt geen idee hoe ik me voel als je de hele tijd de voetstappen van zo'n reus achter je hoort klinken."

In 1876 gaat de symfonie dan toch in première en de verwachtingen zijn waargemaakt: de *Eerste* van Brahms wordt in zijn tijd ook wel de *Tiende* van Beethoven genoemd. Hierdoor voelt Brahms zich weer aangevallen. Want dat er invloeden van Beethoven in de symfonie zitten, "dat kan zelfs een ezel zien," schrijft hij verbolgen, maar de verwijzingen zijn eerder hommages dan plagiaat. Inmiddels is deze symfonie wereldwijd een van de meest uitgevoerde symfonieën. Het werkt opent, net als het Pianoconcert, vol bravoure: een imponerende melodie in de strijkers, voortgestuwd door de paukenslag. De eerste noten van de melodie,

een motief van drie lang aangehouden, stijgende noten, vormen de basis voor dit hele eerste deel en komen in verschillende hoedanigheden terug.

In het tweede gedeelte klinkt een zangerige, elegante melodie. Gaandeweg loopt de passie op, maar dit leidt uiteindelijk tot een sierlijke dans tussen de viool en de fagot.

In Brahms' tijd is het gebruikelijk dat het derde deel van een symfonie een scherzo is: een snel, spottend, grillig stuk. Brahms kiest echter voor een allegretto: vrolijk, sierlijk en niet té snel. Na enige tijd verandert de maatsort van tweekwarts naar zes-achtste, waardoor het stuk een dansachtig karakter krijgt. Brahms sluit dit gedeelte symmetrisch af en keert weer terug naar de beginmaatsort. Het slotdeel begint met dalende noten en veel paukenslag. Dan klinkt, eerst in de trombones en later gespeeld door andere instrumenten, een vredige melodie. Dit is een melodie die Brahms naar verluidt eens tijdens een bergreis heeft

Kirill Gerstein © Marco Borggreve

horen spelen op alpenhoorns, zo schrijft hij in een brief aan Clara Schumann. Ook bevat dit slotdeel een stukje dat duidelijk geïnspireerd is door de *Ode an die Freude*-melodie die in de finale van Beethovens *Negende symfonie* verwerkt is: eerst gespeeld door de strijkers, daarna door de houtblazers en uiteindelijk

door het hele orkest. De muziek wordt dramatischer – alsof er een strijd gaande is – al weet de alpenhoornmelodie de boel soms te sussen. Het blijft spannend tot in de laatste minuut, maar uiteindelijk sluit Brahms zijn symfonie af met een jubelend C-majeurakkkoord.
tekst: Daniël Steneker

Budapest Festival Orchestra © Stiller Akos

biografieën

Budapest Festival Orchestra

Het in 1983 door Iván Fischer en Zoltán Kocsis opgerichte Budapest Festival Orchestra is het jongste orkest dat standaard in de toptienlijstjes van beste orkesten ter wereld prijkt. Hoewel het orkest van alle markten thuis is, is het vooral bekend door hun uitvoeringen van het grote laatromantische en vroegmoderne repertoire. Zo worden ze in 2013 genomineerd voor een Grammy voor hun opname van de Eerste Symfonie van Gustav Mahler. In 2022 is het orkest door de lezers van het gezaghebbende tijdschrift Gramophone uitgeroepen tot het Orkest van het Jaar.

Iván Fischer

Aanvankelijk studeert Iván Fischer piano, viool, cello en compositie aan het conservatorium van zijn geboortestad Boedapest, maar hij verhuist naar Wenen om orkestdirectie te studeren. Tijdens zijn studie werkt hij als assistent-dirigent voor barokexpert Nikolaus Harnoncourt. Als hij in 1976 het dirigentenconcours van de Rupert Foundation in Londen wint, schiet zijn carrière de lucht in. In 1983

richt hij samen met Zoltán Kocsis het gelauwerde Budapest Festival Orchestra op, maar omdat dat orkest niet het hele jaar door actief is, heeft hij de ruimte om als gastdirigent de grootste orkesten wereldwijd te dirigeren. Zo is Fischer sinds 2020 'honorair gastdirigent' van het Koninklijk Concertgebouworkest in Amsterdam.

Kirill Gerstein

Pianist Kirill Gerstein werd geboren in Voronezj in de toenmalige Sovjet-Unie. Hij krijgt klassieke pianolessen, maar leert ook jazz te spelen door naar de platencollectie van zijn ouders te luisteren. Op 14-jarige leeftijd wordt hij als jongste student ooit toegelaten op de Berklee College of Music in Boston. Zijn grote orkestdebuut maakt hij in 2000 met, jawel, Brahms' Eerste Pianoconcert. Hij beperkt zich echter niet tot het romantische repertoire: zo gebruikt hij het prijzengeld dat hij verdient met de Gilmore Artist Award om hedendaagse componisten als Thomas Adès en Brad Mehldau opdracht te geven om nieuw werk voor hem te schrijven.

agenda tips

grote namen in de Doelen

di 17 dec 24

De Messiah

door **Gli Angeli Genève**

Handel's feestelijke meesterwerk voor kerst

za 11 jan 25

Nicolas Altstaedt & Münchener Kammerorchester

De cirkel tussen Sjostakovitsj, Haydn en Schubert rond

wo 5 feb 25

London Philharmonic Orchestra, Dima Slobodeniouk & Christian Tetzlaff

Sibelius' beroemde en beruchte vioolconcert

ontdek het programma op dedoelen.nl

Stay in touch!

See you @dedoelen & share your pictures #dedoelen

tickets & info:

www.dedoelen.nl

+31 10 217 17 17

Schouwburgplein 50, Rotterdam

FSC
www.fsc.org

RECYCLED

Papier gemaakt van gerecycled materiaal

FSC® C017135

de Doelen vrienden

genoten van dit concert?

word vriend van de Doelen en draag bij aan het realiseren van een bijzonder en innovatief programma!

Ga naar dedoelen.nl/vrienden voor meer informatie